

Joden op De Pol
Lezing in de Dijksynagoge
16 september 2015
door Geert Groen

Het dorpje De Pol ligt tegen de Fries-Drentse grens van Overijssel, tussen Steenwijk en Wolvega.

Het landschap is licht heuvelachtig met 2 eeuwen geleden zand, hei en bos

Steenwijk in de 80-jarige oorlog

De armoede was begin 19^e eeuw schrijnend groot

Generaal van den Bosch, 1780-1844

Verhandeling over de mogelijkheid, de beste wijze van invoering, en de belangrijke voordeelen eender algemeene armen-inrigting in het Rijk der Nederlanden, door het vestigen eener Landbouwende Kolonie in deszelfs Noordelijk gedeelte

Start: 700 subcie's, 21.000 leden in 1819, nog 9.000 in 1822, stuiver per week

1818: start Fredriksoord. 52 gezinnen

1820: start Wilhelminaoord en Willemsoord

1821: bouw strafkolonie Ommerschans

1823: bouw drie gestichten Veenhuizen

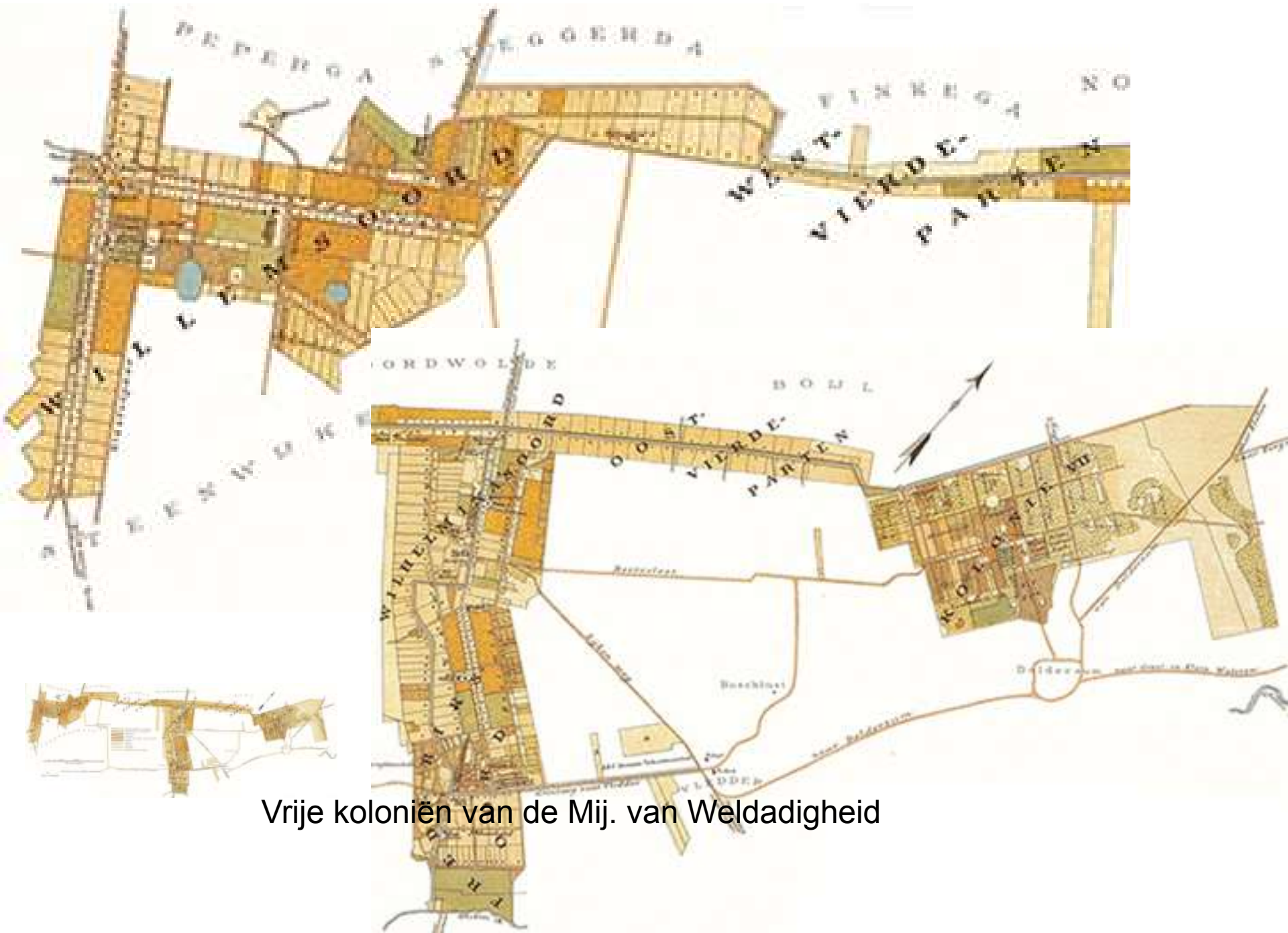
1859: verkoop Ommerschans en Veenhuizen aan het Rijk

1911: laatste gezin in vrije kolonie opgenomen

1924: verkoop van eigendom op De Pol

1955: Maatschappij wordt Vereniging

Vrije koloniën van de Mij. van Weldadigheid

KOLONISTENREIS

Zorg, school, werk en plicht

Op 5 juni 1820 komen de eerste Joden op De Pol, de Rotterdamse gezinnen van Elias Barentz (8) en Israël Benedictus (4), ze blijven maar 12 dagen

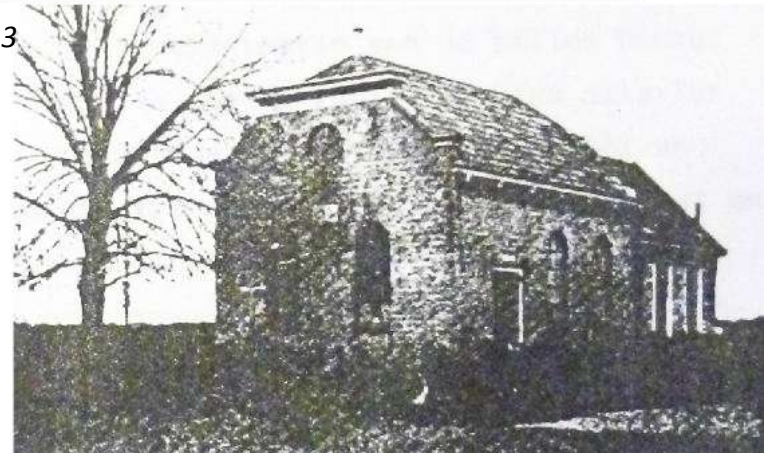
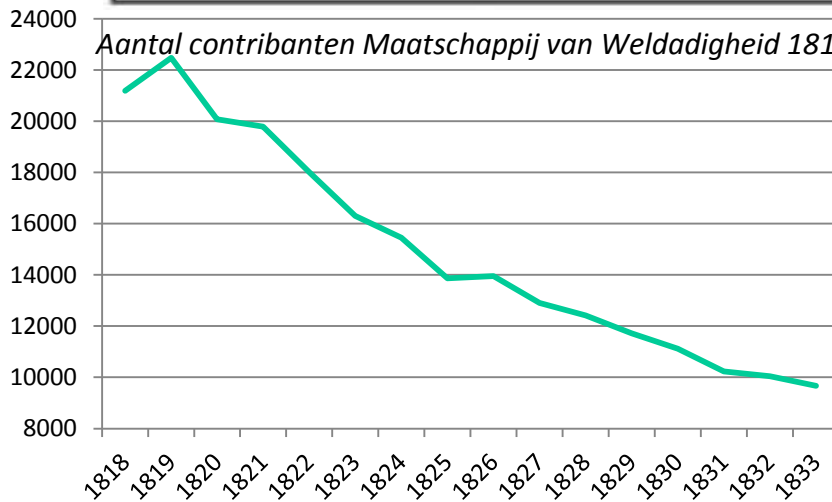

Aantal joodse inwoners

Aantal contribanten Maatschappij van Weldadigheid 1818-1833

1837-1862 rabbi Jacobson, 1862-1884 rabbi Wolff

Schoolinspectie: Samuel Israël Mulder (1792- 1862)

“Maar boven alles munt uit het schoone, ja hartroerende gezang. Nergens was er zoo door getroffen. Op eenen dorren heigrond, waar men ternauwernood een veldbloempje verwacht, zoo veel schoons aan te treffen, dit moet reeds verrassen, maar bij het gezang vereenigt zich nog de natuurgave der kinderen, als hebbende meest allen een goed gehoor en eene zuivere stem, met den goeden wil des onderwijzers. De Hallelujah's klonken zoo melodieus, uit vollen boezem, dat mij de tranen langs de wangen rolden”.

Opperrabbinaat Zwolle: Herzveld,Fränkel en Hirsch

Hartog Josua Hertzveld (1781-1846)

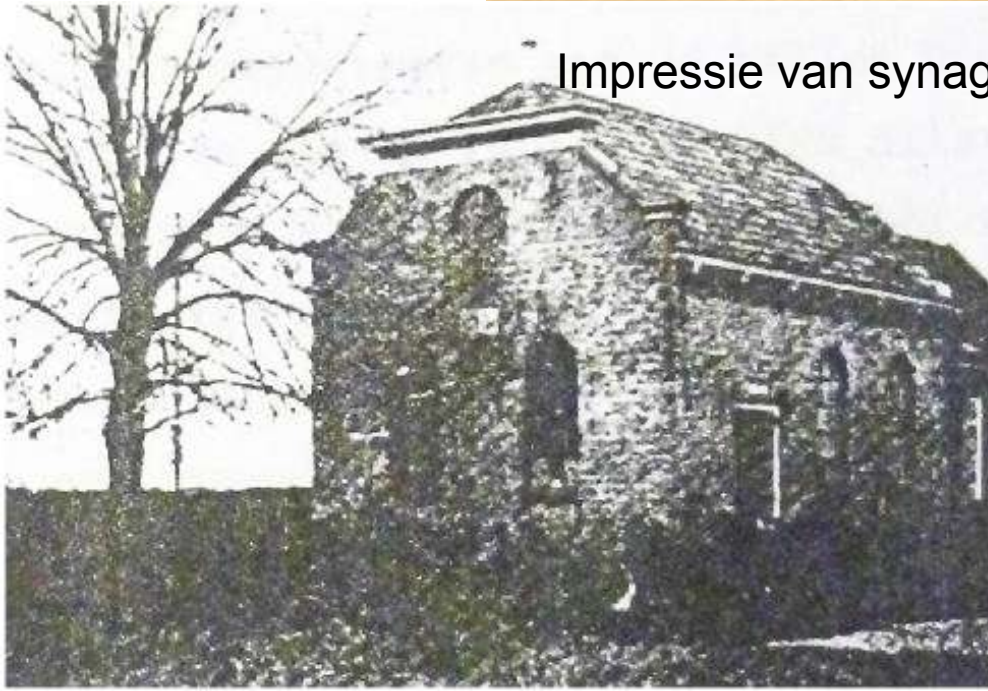
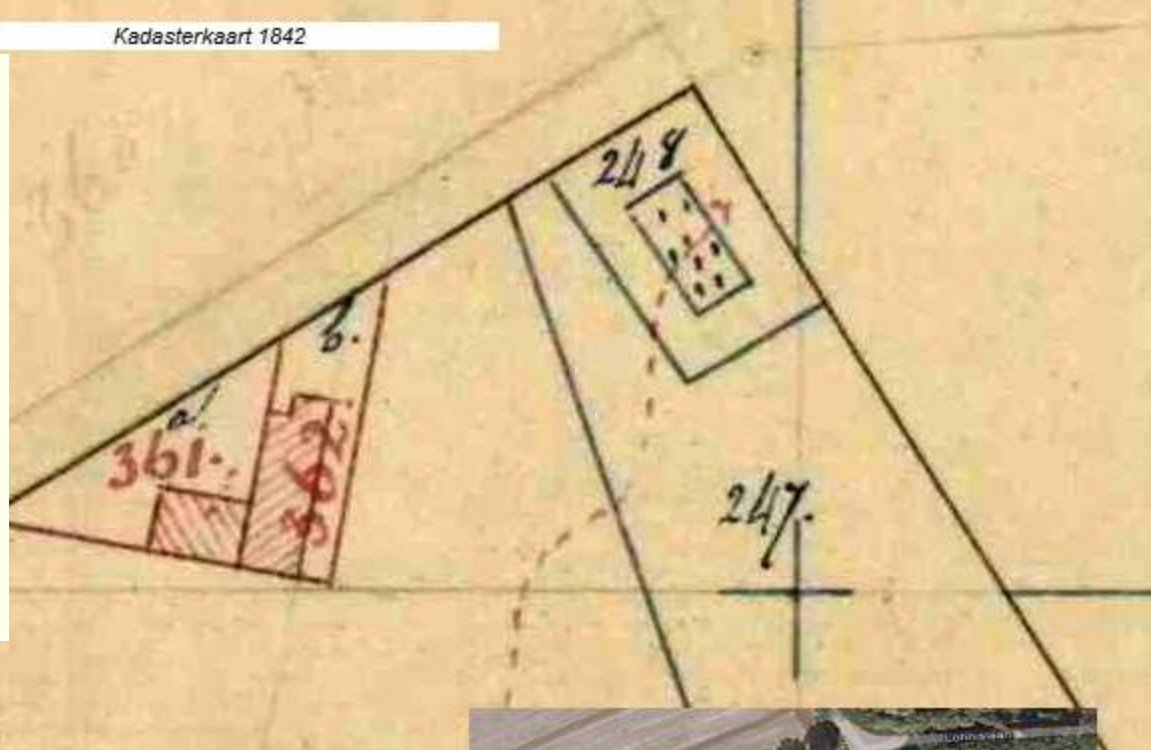
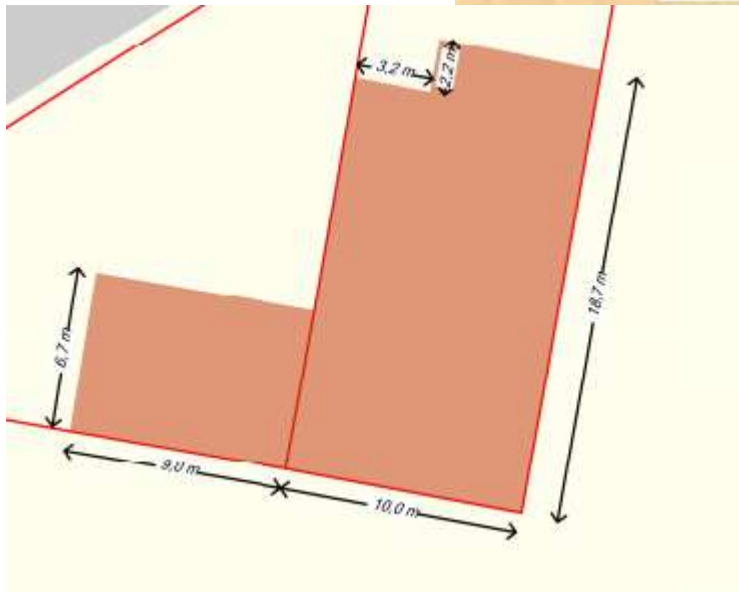

Samuel Juda Hirsch (1872-1941)

Tussen 1820 en 1890 in totaal 537 Joden in
71 gezinnen, gem. 8 kinderen en 38 ingedeelden

Hun familienamen op alfabetische volgorde:

Arbeid, Baars, Bak, Barentsz, Benedictus, Benjamins, v.d.Berg, Blok,
Blom, Boas, Bolletje, Bremer, Broekman, Brook, Cohen, Drukker,
Emden, Frank, Fransman, Furth, Geel, van Goor, de Haan, Hamburger,
Hangjas, Hekster, Hildesheim, Isaacson, Israels, Jacobson, Knegje, van
Kollem, Komijn, de Kromme, Kuiper, de Kuijt, de Laaij, Leeuwarden,
van Leeuwen, Levie, Lobatto, Matteman, Meerzand, Menist, Nijkerk,
Nord, Nort, Ossedrijver, Overst, Peper, Polak, Porch, Posener,
Pothuis, Prins, Querido, Rooselaar, Sak, Serluis, Spier, Stodel, Swaab,
Turfkruijer, van Velzen, Venetianer, Verdoner, Visser, Vogel, de Vries,
Winnik, Wijl, Werkendam, Wolff, Zeehandelaar, Zwart

Impressie van synagoge en kolonistenwoning

Nord 1830-1840

Huissjoel 1834-1841 en Jacobson 1838-1841

Löhnislaan

de Haan 1847-1860

Synagoge en rabbi Jacobson 1841-1862

Joodse kerkhof

Prins Willem Alexanderlaan

Nord 1841-1847

Op De Pol 88 geboren, 24 overleden en 3 levenloos geboren

*Klara **Turfkruijer** (12 dagen), Jacob Abraham **van Emden** (21 dagen), Meijer **Nort** (2 maand), Eduard **Hildesheim** (2 maand), Betje **Nort** (3 maand), Mathilda **Wolff** (3 maand), Simon Salomon **Overst** (8 maand), Abraham Salomon **Overst** (13 maand), Meijer **Nort** (19 maand), Barend Levie **Furth** (2), Saartje Simon **Hekster** (2), Abraham **Zeehandelaar** (2), Sara Levie **Furth** (7), Hartog Philip **van Leeuwen** (11), Klaartje Philip **van Leeuwen** (26), Hester Isaac **Korper** (30), Emanuel Machiel **Verdoner** (32), Meijer Jacob **de Kromme** (40), Mozes Salomon **Vogel** (43), Judic Hartog **Dekker** (48), Vogeltje de Vries (51), Elias Godschalk **Pothuis** (58), Marcus Simon **Hekster** (63), Abraham Jacob **van Goor** (87). Drie kinderen levenloos geboren en naamloos begraven: Matteman(12-05-1836), Werkendam (08-10-1841) en Jacobson (15-11-1843).*

Einde van de kolonie

Jacobson nam in 1862 na 25 jaar teleurgesteld ontslag en verliet Willemsoord, hij overleed drie jaar later in Zaltbommel.

In 1862 werd hij opgevolgd door Meijer Wolff uit Breda, hij vertrok met zijn gezin in 1884 naar Norg. Er waren toen nog twee joodse gezinnen in de kolonie.

Als laatste vertrok Saartje Prins in 1890 naar Amsterdam. De vervallen synagoge werd rond 1920 afgebroken.

De kleine en de grote is daar en de knecht is vrij van zijn heer.

Nazaten van Jan en Lubbert Lodewijk

Mijn bronnen

Museum **De Koloniehof**

Drents *Archief*

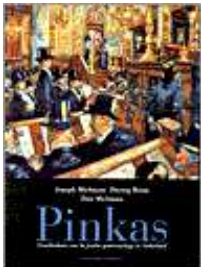
DrenLias

Kloosterhuis

Erdsieck

Schackmann

Rinsema

joods historisch
museum
jewish historical museum

WATWASWAAR

Museum **De Koloniehof**

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

geertgroen@gmail.com

<http://sites.google.com/site/geertgroen2>

Uit de Kraante van 't Wold
Geert Groen

Verzetstrijder Jan Tuut
(Joop van Wijk)

"Overijsselsche
Vertellingen"
van Pieter
Heering

Geert Groen

Over het Wold

Geert Groen

Joden op De Pol
1820-1890

Geert Groen

Over De Pol